অধ্যায় ১৫ ঃ আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণ সমস্যা

অধ্যায় গাঁথনি

১৫.১ উদ্দেশ্য

১৫.২ পৰিচয়

১৫.৩ আগমনৰ সমস্যা

১৫.৩.১ আগমনাত্মক যুক্তিৰ এটা প্ৰমাণীকৰণ আগবঢ়াব পাৰি নেকি?

১৫.৩.২ আগমনাত্মক যুক্তিৰ আদৰ্শটোক নিগমনাত্মকভাৱে প্ৰমাণ কৰিব পাৰি নেকি?

১৫.৪ আগমনৰ সমস্যাটোৰ উত্তৰ

১৫.৪.১ আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণ ঃ হিউমৰ আপত্তিৰ উত্তৰ

১৫.৪.২ আগমনৰ সমস্যাটোৰ উপযোগীতামূলক প্ৰমাণীকৰণ

১৫.৪.৩ প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধি আৰু কাৰ্য্যকাৰণ সম্পৰ্কৰ নীতিৰে প্ৰমাণীকৰণ

১৫.৪.৪ আগমনৰ সমস্যাটো বিনাশ বা সমাধান

১৫.৪.৫ মিথ্যাত্বৰ নীতি

১৫.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১৫.৬ অধিক জানিবলৈ

১৫.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১৫.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১৫.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- আগমনৰ সমস্যাটো ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- আগমনৰ সমৰ্থন কৰা নীতিসমূহক বিচাৰ কৰি চাব পাৰিব
- এই সমস্যাটো সমাধান কৰিবৰ বাবে কৰা বিভিন্ন চেষ্টাসমূহ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- এই সমস্যাটো সমাধান কৰিবৰ বাবে আগবঢ়োৱা বিভিন্ন সমাধানসমূহ ফঁহিয়াই চাব পাৰিব।

১৫.২ পৰিচয়

আগমনাত্মক যুক্তিসমূহ নিগমনাত্মক বা নিৰ্দেশাত্মক যুক্তিসমূহৰ পৰা গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে পৃথক। নিগমনাত্মক যুক্তিসমূহ হয় বৈধ নহয় অবৈধ। এটা বৈধ নিগমনাত্মক যুক্তিত আশ্ৰয়বাক্যসমূহে ইয়াৰ সিদ্ধান্তৰ সত্যতা প্ৰমাণ কৰে। ইয়াত যদি অনুমানৰ নীতিসমূহ ভঙ্গ কৰা নহয়, তেনেহ'লে আশ্ৰয় বাক্যসমূহৰ আধাৰত সিদ্ধান্তটোক মানি লোৱাত কোনো অসুবিধাৰ সৃষ্টি নহয়। এই দিশৰ

পৰা চাবলৈ গ'লে নিগমনাত্মক যুক্তিসমূহৰ পৰা আগমনাত্মক যুক্তিসমূহ গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে বেলেগ। ইয়াত এইটো সন্দেহ থাকি যায় যে যদি নিগমনাত্মক যুক্তিৰ সকলোবোৰ নীতি নিয়ম পালন কৰি যদিও কিছুমান সঁচা আশ্ৰয়বাক্যৰ পৰা সিদ্ধান্তটো নিঃসৃত কৰা হয় তথাপিও ইয়াত সিদ্ধান্তটো মিছা হ'বও পাৰে। ইয়াত আশ্ৰয়বাক্য সমূহে সিদ্ধান্তটোক কেতিয়াও উনুকিয়াই নেদেখুৱায়। এটা শক্তিশালী আগমনাত্মক যুক্তিত আশ্ৰয় বাক্যবোৰ সঁচা হলেও ইয়াৰ সিদ্ধান্তটোতো মিছা হ'বও পাৰে। সেয়েহে এনে ধৰণৰ আগমনাত্মক যুক্তিৰ প্ৰমাণীকৰণ সম্পৰ্কে প্ৰশ্ন উত্থাপিত হয় ঃ আগমনাত্মক যুক্তিৰ কিবা ভিত্তি আছেনে? কি ভিত্তিত এটা আগমনাত্মক যুক্তিৰ আশ্ৰয় বাক্যসমূহে ইয়াৰ সিদ্ধান্তক আঙুলিয়াই? আগমনাত্মক যুক্তিৰ আশ্ৰয় বাক্যসমূহে ইয়াৰ সিদ্ধান্তলৈ কেনেকুৱা ধৰণৰ সমৰ্থন আগবঢ়ায়।

আগমনাত্মক যুক্তিত ইয়াৰ আশ্ৰয় বাক্য আৰু সিদ্ধান্তৰ মাজত এক প্ৰমাণৰ জৰিয়তে স্থাপন কৰিব পৰা অন্তৰ আছে। প্ৰমাণ আৰু সিদ্ধান্ত ইটো সিটোৰ যৌক্তিকভাৱে সমতুল্য নহয় নাইবা ইয়াৰ সিদ্ধান্তটোতো ইয়াৰ আশ্ৰয়বাক্যৰ মাজত নিহিত হৈও নাথাকে। আশ্ৰয় বাক্য সমূহত যি কথা নিহিত থাকে তাতকৈ সিদ্ধান্তত বেছি আৰু নতুন কথা নিহিত হৈ থাকে। সেয়েহে, আগমনাত্মক যুক্তিত ইয়াৰ আশ্ৰয়বাক্যৰ পৰা ইয়াৰ সিদ্ধান্তলৈ যোৱাত কিছু সমস্যাৰ সন্মুখীন হোৱা দেখা যায়। আগমনাত্মক যুক্তিৰ কিছুমান নীতি বা নিয়মৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি আমি কিছুমান বিশেষ উদাহৰণৰ পৰা কিছুমান সাৰ্বিক সিদ্ধান্তলৈ গতি কৰোঁ। সেয়েহে আগমনৰ সমস্যাই এনেকুৱা নীতি বা নিয়মসমূহৰ ভিত্তিৰ লগত সম্বন্ধিত হৈ থাকে।

১৫.৩ আগমনৰ সমস্যা

আগমনাত্মক যুক্তিয়ে আমাৰ সত্যতা সম্পৰ্কে থকা জ্ঞানৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি কৰে। আগমনাত্মক যুক্তিবোৰৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰ আছে। বহল অৰ্থত চাবলৈ গ'লে আগমন হৈছে এক অনুমান প্ৰক্ৰিয়া য'ত বিশেষ প্ৰত্যক্ষিত আশ্ৰয় বাক্যৰ পৰা একে ধৰণৰ আন কিছুমান নেদেখা বস্তু সম্পৰ্কে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰা হয়। এই ফালৰ পৰা চাবলৈ গ'লে আগমনক এটা গণনাশ্ৰিত পদ্ধতি বুলিব পাৰি। আগমনৰ সমস্যাৰ প্ৰমাণীকৰণৰ সমস্যাটোই আলোচনা কৰা প্ৰশ্নবোৰ হ'ল, যেনে— এটা আগমনাত্মক যুক্তিৰ আশ্ৰয় বাক্যসমূহে কেনেদৰে এটা সিদ্ধান্তক প্ৰমাণ কৰে? আন কথাত, কেনেদৰে কিছুমান বিশেষ প্ৰত্যক্ষিত আশ্ৰয় বাক্যৰ সত্যতাই এটা সাৰ্বিক সিদ্ধান্তৰ সত্যতাক দৃঢ়ভাৱে দেখুওৱাব পাৰে? ইয়েই হৈছে আগমনাত্মক পদ্ধতিৰ প্ৰমাণীকৰণৰ সমস্যা।

ডেভিদ হিউমে তেওঁৰ গ্ৰন্থ A Treatise of human Natureত এই সমস্যাটোৰ ওপৰত প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। ডেভিদ হিউমৰ মতে আগমনাত্মক যুক্তি এটাৰ আশ্ৰয় বাক্যসমূহ এনেকুৱা কিছুমান বস্তু সম্বন্ধে আৰম্ভ হয় যিবোৰৰ বিষয়ে আমাৰ অভিজ্ঞতা থাকে আৰু ইয়াৰ সিদ্ধান্তসমূহ এনেকুৱা কিছুমান বস্তু সম্বন্ধে দিয়া হয় যি সম্পৰ্কে আমাৰ কোনো অভিজ্ঞতা নাথাকে। গতিকে এতিয়া আগমনৰ সমস্যাটো হৈছে মই দেখাৰ পৰা নেদেখা বা প্ৰত্যক্ষ কৰা বস্তুৰ পৰা নকৰা বস্তুলৈ যি গতি কৰা হয় তাক প্ৰমাণ কৰা। ইয়াক কেনেকৈ কৰা হ'ব? হিউমৰ মতে ইয়াক

সম্ভৱ কৰিবলৈ মাত্ৰএটা উপায় আছে আৰু সেইটো হৈছে কাৰ্য্যকাৰণ সম্পৰ্ক।সাধাৰণতে বিশ্বাস কৰা হয় যে কাৰ্য্যকাৰণ বিধিয়ে আগমনত নিশ্চয়তাৰ সৃষ্টি কৰে। কাৰ্য্য আৰু কাৰণৰ মাজত এটা ওতঃপ্ৰোত সম্পৰ্ক আছে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। আমাৰ অভিজ্ঞতাতো দেখা যায় যে যদি দুটা ঘটনা একেলগে একে সময়তে এনেদৰে উপস্থিত থাকে যে যেতিয়া প্ৰথমটো ঘটে তেতিয়া দ্বিতীয়টোও ঘটে তেতিয়া সিহঁতৰ মাজত এটা কাৰ্য্যকাৰণ সম্পৰ্ক থকা বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। এই কাৰ্য্যকাৰণ সম্পৰ্কই এটা আগমনাত্মক যুক্তিৰ সিদ্ধান্তৰ সত্যতাক নিশ্চিত কৰে। গতিকে এতিয়া আগমনৰ সমস্যাটো ইয়াৰ কাৰ্য্য আৰু কাৰণৰ মাজত থকা নিয়ত সম্বন্ধৰ প্ৰমাণীকৰণলৈ পৰিৱৰ্তন হৈছে।

হিউমৰ মতে কাৰ্য্যকাৰণ সম্পৰ্কক প্ৰমাণ কৰিবৰ বাবে ইয়াৰ নিয়মটোক প্ৰমাণ কৰিব লাগিব। আগমনাত্মক যুক্তি এটা নিয়মৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি থাকে, "আমাৰ যিবোৰ ঘটনা বা বস্তু সম্পৰ্কে কোনো অভিজ্ঞতা নাথাকে সেইবোৰৰ সদায় সেই ঘটনা বা বস্তুসমূহৰ লগত মিল থাকিব লাগে যাৰ সম্পৰ্কে আমাৰ অভিজ্ঞতা আছে আৰু প্ৰকৃতিয়েও সদায় একেভাৱেই ক্ৰিয়া কৰে।" গতিকে, এতিয়া আগমনৰ সমস্যাটোৰ মূল কথাটো ইয়াৰ নিয়মটোৰ প্ৰমাণৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰিছে। এই নিয়ম বা নীতিটোৰ কিবা প্ৰমাণ দিব পাৰিনে? এই প্ৰমাণৰ আকৌ দুটা ধৰণৰ আছে নিগমনাত্মক বা নিৰ্দেশাত্মক আৰু আগমনাত্মক।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ আগমনাত্মক যুক্তিৰ সিদ্ধান্তটো ইয়াৰ আশ্ৰয় বাক্যসমূহৰ পৰা অনিবাৰ্য্যভাৱে নিঃসৃত হয়নে?

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ এইটো সম্ভৱ হ'ব পাৰেনে যে এটা শক্তিশালী আগমনাত্মক যুক্তিৰ আশ্ৰয় বাক্যবোৰ সত্য কিন্তু সিদ্ধান্তটো মিছা?

.....

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ১৫.১

আগমনাত্মক যুক্তিত কেনেদৰে ইয়াৰ আশ্ৰয় বাক্য আৰু সিদ্ধান্ত সম্বন্ধিত হৈ থাকে? আলোচনা কৰা।

.....

.....

.....

১৫.৩.১ নিগমনাত্মক যুক্তিৰ এটা প্ৰমাণীকৰণ আগবঢ়াব পাৰি নে?

হিউমৰ মতে, নিগমনাত্মক যুক্তিৰ এটাৰ বৈধ প্ৰমাণীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া সম্ভৱ নহয়। এটা প্ৰমাণীকৰণ বা নিৰ্দেশাত্মক পদ্ধতিৰ প্ৰকৃতিটো হ'ল এনেকুৱা যে যদি পদ্ধতিটো বৈধ হয় তেনেহ'লে যদি আশ্ৰয়বাক্যবোৰ সঁচা হয়, তেনেহলে ইয়াৰ সিদ্ধান্তটো সঁচা হ'ব নোৱাৰে। আশ্ৰয় বাক্যবোৰে ইয়াৰ সিদ্ধান্তক নিৰ্দেশ কৰে। এই নিৰ্দেশাত্মক প্ৰমাণৰ দ্বাৰা যি প্ৰতিষ্ঠিত কৰা হয়, সেয়া হৈছে এক অনিবাৰ্য্য সত্য, যাৰ মিথ্যাত্ব কল্পনা কৰা টান। গণিত, জ্যামিতি বা তৰ্কবিদ্যাৰ দৰে ইয়ো এক অভিজ্ঞতাপূৰ্ব ব্যাখ্যামূলক বচন বা বাক্য হ'ব লাগিব যি ধাৰণাবোৰৰ সংজ্ঞা বা অৰ্থৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হৈ থাকে। হিউমৰ মতে, "আমাৰ যিবোৰ বস্তু বা ঘটনা সম্পৰ্কে কোনো অভিজ্ঞতা নাথাকে সেইবোৰৰ সদায় সেই বস্তু বা ঘটনাসমূহৰ লগত মিল থাকিব লাগে যাৰ বিষয়ে আমাৰ অভিজ্ঞতা আছে আৰু প্ৰকৃতিয়েও সদায় একেভাৱেই ক্ৰিয়া কৰে, "এই বাক্যযাৰ এটা ব্যাখ্যামূলক বাক্য নহয়। এইটো কল্পনা কৰিব পাৰি যে আমাৰ যিবোৰ বস্তু সম্পৰ্কে কোনো অভিজ্ঞতা নাথাকে সেইবোৰ আমাৰ যিবোৰ বস্তু সম্পৰ্কে অভিজ্ঞতা থাকে তাতকৈ বেলেগ বা পৃথক। ইয়াত কোনো বিৰোধিতা নাই যে প্ৰকৃতিয়ে সদায় একেভাৱেই ক্ৰিয়া কৰে। সেয়েহে, আগমনৰ নীতিনিয়ম সমূহৰ কোনো নিগমনাত্মক বা নিৰ্দেশাত্মক প্ৰমাণীকৰণ থাকিব নোৱাৰে।

১৫.৩.২ আগমনাত্মক যুক্তিৰ আদৰ্শটোক নিগমনাত্মকভাৱে প্ৰমাণ কৰিব পাৰি নেকি?

যদি নিগমনাত্মক বা নিৰ্দেশাত্মক কোনো যুক্তি বা প্ৰমাণে আগমনাত্মক যুক্তিক প্ৰমাণ কৰিব নোৱাৰে, তেনেহ'লে সেই একেটা যুক্তিকে আকৌ আগমনাত্মক যুক্তিৰ সহায়ত প্ৰমাণ কৰিব পাৰি নে? এই উপায়টো সম্ভৱ। আকৌ সেই প্ৰমাণীকৰণটো আগমনাত্মক যুক্তি হিচাপে বিশেষ বিশেষ প্ৰত্যক্ষিত উদাহৰণৰ বা উপমাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হ'ব লাগিব।আকৌ, যিটো সাৰ্বিক সিদ্ধান্ত নিঃসৃত কৰা হ'ব সেইটোৱে আকৌ অভিজ্ঞতাত নথকা উদাহৰণ বা উপমাকো সামৰি ল'ব লাগিব। এইটো আশ্ৰয় বাক্যসমূহৰ দিশৰ পৰা এটা যুক্তি হ'ব লাগিব যে বহুতো আগমনাত্মক অনুমানৰ ক্ষেত্ৰত, প্ৰত্যক্ষ নকৰা বহুতো উপমাও ফলস্বৰূপে অভিজ্ঞতাত পোৱা বা জনা উপমাৰ দৰেই একে হয় আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিব লাগিব যে আগমনাত্মক যুক্তিৰ সকলো ক্ষেত্ৰতে প্ৰত্যক্ষ নকৰা উদাহৰণসমূহো প্ৰত্যক্ষ কৰা উদাহৰণসমূহৰ দৰেই একে হয়। এনেদৰে এই যুক্তিটোৱে যিটো নিয়ম বা বিধি স্থাপন কৰিবৰ চেষ্টা কৰিছিল বৰঞ্চ এই নিয়ম বা বিধিটোকে আগতীয়াকৈ ধৰি ল'ব লাগিব। এক কথাত কবলৈ গলে এইটো বৃত্তাকাৰে যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰাৰ দৰে হয় আৰু সেয়েহে প্ৰমাণ হিচাপে এই যুক্তিটো আঁসোৱাহ পূৰ্ণ। সেয়েহে,

হিউমৰ মতে, এটা আগমনাত্মক যুক্তি প্ৰমাণ কৰিবৰ নিমিত্তে কোনো ধৰণৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণ প্ৰদান কৰিব নোৱাৰি।

সেইবাবে, হিউমৰ মতে, আগমনৰ কোনো বৌদ্ধিক বা যৌক্তিক প্ৰমাণীকৰণ দিয়া সম্ভৱ নহয়।তথাপিও, হিউমৰ মতে,আগমনাত্মক যুক্তিত কেনেদৰে বা কি মনস্তাত্বিক বিধি অনুসৰণ কৰি আমি কাৰ্য্যকাৰণ সম্পৰ্কীয় নিশ্চয়তা বা অনিবাৰ্য্যতা আৰোপ কৰিব পাৰিম সেই বিধিটোৱে অহৰহ আগমনাত্মক যুক্তিত কাম কৰি আছে। পূৰ্বৱৰ্তী আৰু অনুৱৰ্তী ঘটনাৰ একেৰাহে সদায় লগ লাগি থকা নিয়মটোৰ পৰাই বা নিয়মটোৱে আমাক এটা অভ্যাসলৈ পৰিণত কৰায় যে যেতিয়া আমি কিবা এটা বিশেষ ঘটনা ঘটা দেখা পাওঁ তেতিয়া আমি ইয়াৰ অনুৱৰ্তী ঘটনাটো ঘটিব বুলি আশা কৰিবলৈ ধৰোঁ। পূৰ্বৱৰ্তী আৰু অনুৱৰ্তী ঘটনাৰ অনিবাৰ্য্য নিয়ত সম্পৰ্কই আমাৰ মনত এটা আশাৰ সৃষ্টি কৰে যে আমি প্ৰথম ঘটনাটো ঘটিলে কোনো কাৰণ নোহোৱাকৈ আমি ইয়াৰ লগত সম্বন্ধিত হৈ থকা দ্বিতীয় ঘটনাটো ঘটিব বুলি আশা কৰোঁ। এয়াই হৈছে আগমনাত্মক যুক্তিৰ মনস্তাত্বিক ভিত্তি আৰু আগমনাত্মক যুক্তিৰ ইয়াৰ বাহিৰে আন কোনো বৌদ্ধিক, যৌক্তিক বা তাৰ্কিক ভিত্তি নাই।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ আগমনৰ দ্বাৰা আগমনক প্ৰমাণ কৰা পদ্ধতিটোত কি আঁসোৱাহ অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছে?

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ আগমনাত্মক যুক্তি এটাৰ আশ্ৰয়বাক্য আৰু সিদ্ধান্ত সম্পৰ্কটো নিৰ্দেশাত্মক নে?

.....

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ১৫.২

হিউমৰ মত অনুসৰি আলোচনা কৰা যে নিগমনাত্মক যুক্তি এটাৰ বিধি বা ভিত্তিটোৰ কিয় নিৰ্দেশাত্মক প্ৰমাণীকৰণ সম্ভৱ নহয়?

.....

.....

.....

১৫.৪ আগমনৰ সমস্যাটোৰ উত্তৰ

আগমনৰ সমস্যাটোক বিভিন্নজনে বিভিন্ন ধৰণে উত্তৰ দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। ইয়াৰে ভিতৰৰ কিছুমান উত্তৰ এই কথাটো গ্ৰহণ কৰি দিয়া হৈছিল যে আগমনক কেৱল আগমনৰ দ্বাৰাহে প্ৰমাণ কৰিব পাৰি।এইটোৱে হিউমৰ তত্ত্বটোক অস্বীকাৰ কৰিছে যাৰ মতে আগমনে নিজে নিজকে কেতিয়াও প্ৰমাণ কৰিব নোৱাৰে। দ্বিতীয়তে,এই সমস্যাটোৰএটা উপযোগিতামূলক উত্তৰ দিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে যাৰ মতে আগমন কাৰ্য্যকৰী, সেয়েহে ইয়াৰ প্ৰকৃততাক প্ৰশ্ন কৰিব নোৱাৰি। জে. এছ. মিলে প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধি আৰু কাৰ্য্যকাৰণ বিধিক আগমনৰ ভিত্তি বুলি গণ্য কৰিছে আৰু একে উদ্দেশ্যৰ বাবে আন কিছুমান তৰ্কবিদেও উপৰোক্ত বিধি দুটাক আগমনৰ ভিত্তি বুলি স্বীকাৰ কৰিছে। তদুপৰি, ইয়াকো কোৱা হয় যে প্ৰমাণীকৰণৰ সমস্যাটো দৰাচলতে একো সমস্যাই নহয় আৰু সেয়েহে ইয়াৰ কোনো সমাধানৰ প্ৰয়োজন নাই।

১৫.৪.১ আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণ ঃ হিউমৰ আপত্তিৰ উত্তৰ

আৰ. বি. ব্ৰেইথৱেট আৰু মেক্স ব্লেক আদিৰ দৰে চিন্তাবিদসকলে আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণৰ সপক্ষে মতদান কৰিছে।এনেকুৱা ধৰণৰ প্ৰমাণীকৰণৰ বিপক্ষে হিউমৰ আপত্তিটো হ'ল যে এই ধৰণৰ প্ৰমাণীকৰণে বৃত্তাকাৰ আকাৰে যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰে। কিন্তু আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণৰ সমৰ্থকসকলে মত পোষণ কৰে যে এনেকুৱা ধৰণৰ যুক্তিবোৰ দৰাচলতে সাধাৰণ অৰ্থত বৃত্তাকাৰ যুক্তি নহয়। তেওঁলোকৰ মত এয়ে যে অতীতটো আগমনে সফলভাৱেই কাম কৰি আহিছে আৰু সেয়েহে এইটো ধৰি লোৱাটো সমীচিন হ'ব যে ভবিষ্যৎতেও ই সফলভাৱেই কাম কৰিব। ই এক সত্যতা হিচাপেই কাম কৰি আহিছে আৰু সেই কাৰণেই বিজ্ঞান এতিয়ালৈ ইমান সফল। এইটো কেতিয়াও নহয় যে আগমনাত্মক যুক্তিয়ে সদায় মিছা বা অসাম্ভাৱ্য সিদ্ধান্তলৈহে গতি কৰে।যদিএনেকুৱা হ'লহেঁতেন তেনেহ'লে আমি আগমনক সদায় এটা অবিশ্বাসী অভ্যাস বুলিয়েই গণ্য কৰিলেহেঁতেন। ইয়াৰ বিশ্বাসযোগ্যতা আৰু সফলতাক আমি মানৱ সভ্যতাৰ অহৰহ আৰু খৰতকীয়া বৈজ্ঞানিক জ্ঞানৰ প্ৰমাণৰ দিশৰ পৰা প্ৰশ্ন কৰিব নোৱাৰো। অৱশ্যে এইটো হয় যে ইয়াৰ অতীতৰ বিশ্বাসযোগ্যতাই ইয়াৰ ভবিষ্যৎতৰ বিশ্বাসযোগ্যতাক নিৰ্দেশ নকৰে, তথাপিও ইয়াৰ অতীতৰ সফলতাই আমাক বিশ্বাস কৰিবলৈ ভিত্তি প্ৰদান কৰে যে ভবিষ্যতেও ই আন আন অনুসন্ধানৰ দিশত ভালদৰেই কাম কৰি যাব। এইটো এটা সাধাৰণ বৃত্তাকাৰ যুক্তি নহয় বৰঞ্চ ই হৈছে এক স্ব-দৃঢ় অৱস্থা যাৰ মতে আগমন কাৰ্যকৰী হ'ব যদিহে ইয়াক নিজৰ তাতেই প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি।

এই উত্তৰটোৰ বিশ্বাসযোগ্যতা ইয়াৰ বৃত্তাকাৰ যুক্তিৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰশীল হৈ আছে। বৃত্তাকাৰ যুক্তি যিকোনো প্ৰকাৰতেই এটা যৌক্তিক বা তাৰ্কিক আঁসোৱাহ। ই কোনো প্ৰমাণ নহয়। ই হৈছে মাত্ৰ যি বা যাক প্ৰমাণ কৰিব লাগে তাৰ এক পুনৰাবৃত্তি।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ শুদ্ধ উত্তৰটো বাছি উলিৱাওক—

ক) অতীত সফলতা হ'ল—

১) আগমনৰ এটা নিশ্চিত প্ৰমাণ

২) ইয়াক গ্ৰহণ কৰাৰ বাবে কেৱল মাত্ৰ এটা বিবেচনা।

খ) সমৰ্থকসকলৰ মতে আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণৰ বৃত্তাকাৰ পদ্ধতিটো—

১) সাধাৰণ বৃত্তাকাৰ পদ্ধতি

২) সম্পূৰ্ণ স্ব-দৃঢ় অৱস্থাৰ এটা নিৰ্দেশক।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ১৫.৩

আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণ কি? ই বৃত্তাকাৰ পদ্ধতিৰ দোষ বা ত্ৰুটিটোক উত্তৰ দিব পাৰেনে?

.....

.....

.....

১৫.৪.২ আগমনৰ সমস্যাটোৰ উপযোগিতামূলক প্ৰমাণীকৰণ

দৰ্শনত উপযোগিতামূলক চিন্তাধাৰাটো হ'ল এনেকুৱা যে যদি কোনো এটা নিয়ম বা বিধিয়ে কাম কৰে বা কাৰ্য্যকৰী হয়, তেনেহ'লে ইয়াৰ উপযোগিতা আছে। সেইবাবে, আগমনৰ উপযোগিতামূলক প্ৰমাণীকৰণ পদ্ধতিটো ইয়াৰ উপযোগিতা বা কাৰ্য্যকাৰিতাৰ ওপৰতেই নিৰ্ভৰ কৰি আছে। এই উপযোগিতামূলক প্ৰমাণীকৰণৰ সমৰ্থকসকল হ'ল হেনচ্ ৰেইচেনবাখ্, ই.নেগেল ইত্যাদি। তেওঁলোকৰ বাবে আগমনাত্মক পদ্ধতি সম্পৰ্কে আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্নটোৱেই হৈছে ই কাৰ্য্যকৰী হয় নে নহয়? আগমনাত্মক সাধাৰণীকৰণে বা অনুমানে সফল সিদ্ধান্ত দিবলৈ সক্ষম হয়নে? সেয়েহে, আগমনৰ একমাত্ৰ প্ৰমাণীকৰণেই হৈছে বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধান প্ৰক্ৰিয়াত সিহঁতৰ প্ৰয়োগশীলতা আৰু এইয়া হৈছে আগমনৰ আচল সফলতা। সফলতাৰ প্ৰমাণ ভালেমান বা প্ৰচুৰ। আগমনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়েই অতীতত সঁচা তথা উপযোগী বচন প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল। প্ৰমাণীকৰণৰ বাবে ই উপযোগিতামূলক পৰীক্ষাটোত সফলভাৱে কৃতাকাৰ্য্য হৈছে। সঁচা অৰ্থত ক'বলৈ গলে উপযোগিতামূলক পৰীক্ষা হৈছে এটা অভিজ্ঞতামূলক অনুসন্ধান পদ্ধতিবোৰৰ বাবে কৰা এক অভিজ্ঞতামূলক পৰীক্ষা। ইয়াক আগমনৰ

আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণৰ লগত একে বুলি ক'ব পাৰি। অতীতৰ সফলতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি আগমনে অতীতৰ পৰা ভবিষ্যৎতলৈ গতি কৰে। ইয়াক বৃত্তাকাৰ যুক্তিৰ এটা আকাৰ বুলিও ক'ব পাৰি।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ উপযোগিতামূলক পৰীক্ষাৰ মানদণ্ডবোৰ কি কি ?

.....

১৫.৪.৩ প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধি আৰু কাৰ্য্যকাৰণ সম্পৰ্কৰ নীতিৰে প্ৰমাণীকৰণ

জন ষ্টুৱার্টমিলৰ মতে আগমনৰ বিশ্বাসযোগ্যতা দুটা নিয়মৰ বা বিধিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধি আৰু কাৰ্য্যকাৰণ বিধি। বিশেষ বিশেষ উদাহৰণৰ পৰা বা আশ্ৰয় বাক্যৰ সাৰ্বিক সিদ্ধান্তলৈ যোৱাটো গ্ৰহণযোগ্য কাৰণ যদি অৱস্থা আৰু পৰিস্থিতিবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে যদি একে হয়, তেনেহ'লে এটা ঘটনাৰ ক্ষেত্ৰত যি ঘটিব তেনেকৈ আন বহুতো ঘটনাৰ ক্ষেত্ৰতো একেই ঘটিব। এয়াই হৈছে প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধিৰ নীতি। সকলো ধৰণৰ সাম্যাণীকৰণ আৰু অনুমান এই বিধিৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে। এই বিধিটোৰ আন এটা পৰিণাম হৈছে কাৰ্য্য-কাৰণ বিধি যিয়ে আগমনাত্মক যুক্তি সমৰ্থন কৰে আৰু কয় যে উপযুক্ত পৰিমাণৰ পৰিস্থিতিৰ সাদৃশ্য থাকিলে সদায় একে ধৰণৰ কাৰণে একে ধৰণৰ কাৰ্য্যৰ উৎপত্তি কৰিব। এনেদৰে, এটা বিশেষ উদাহৰণৰ ক্ষেত্ৰত যি কাৰণে কিবা এটা সংঘটিত কৰিব বুলি লক্ষ্য কৰা হয় সেইটো কেৱল কৰা হয় কাৰ্য্যকাৰণ বিধি আৰু প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি আৰু আশা কৰা হয় যে একে ধৰণৰ কাৰণে সদায় একে পৰিস্থিতিত উপযুক্তভাৱে আগমনাত্মক সাম্যাণীকৰণৰ দ্বাৰা একে জাতীয় কাৰ্য্যই উৎপন্ন কৰিব। ওপৰোক্ত এই দুটা বিধিৰ ওপৰতে আগমনাত্মক যুক্তি নিৰ্ভৰশীল হৈ থাকে। তথাপিও, মিলে প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধিক আগমনৰ দিশৰ পৰা প্ৰমাণ কৰিব বিচাৰিছিল। এই কথাবোৰৰ পৰাই আগমনৰ বিৰোধাভাসৰ সৃষ্টি হয়।

জে. এম. কেইনচৰ মতেপ্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধিয়ে যেতিয়া আগমনক এটা যুক্তি হিচাপে প্ৰমাণ কৰিবলৈ যায় তেতিয়া ই সম্ভাৱনামূলক বাক্যৰ দিশলৈ গতি কৰে। তেওঁৰ মতে, আগমনে সদায় এটা নীতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে যাক তেওঁ "The Principle of limited variety" বুলি কৈছে। এই নীতিটো হৈছে এটা অনুভৱ বা অনুমান যাৰ মতে এই বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডখনৰ বিভিন্নতাৰ পৰিসৰ এনেদৰে সীমিত যে ইয়াত এনেকুৱা কোনো জটিল বস্তু নাই যে যাৰ গুণবোৰ এটা অসীম তথা স্বাধীন শ্ৰেণীৰ ভিতৰত অন্তৰ্ভুক্ত হ'ব(এই স্বাধীন শ্ৰেণীটো হ'ব এনে এটা শ্ৰেণী যাৰ উভয়ে, স্বাধীনভাৱে

আৰু সন্মিলনোতো অস্তিত্বশীল হয়) বা এইটোৱো হ'ব পাৰে যে আমি যি যি বস্তু সম্পৰ্কে সাম্যাণীকৰণ কৰোঁ তাৰে ভিতৰত এটাও এনেকুৱা নহ'ব পাৰে; বা যদিও কিছুমান বস্তু অসীমভাৱে জটিল হ'ব পাৰে, তথাপিও কেতিয়াবা মাজে সময়ে আমাৰ অসীম সম্ভাৱনা থাকিব পাৰে যে যিটো বস্তু সম্পৰ্কে আমি সাম্যাণীকৰণ কৰিব বিচাৰিছোঁ সেইটো অসীমভাৱে জটিল বা দুৰ্বোধ্য নহ'বও পাৰে। কেইনছে ইয়াৰ উপৰি আন এটা অনুমানৰ কথা কৈছে। এইটো হৈছে আণৱিক একৰূপতা বিধি যাৰ মতে প্ৰাকৃতিক পৰিঘটনাবোৰক সৰু সৰু পৰিৱৰ্তনৰ এটা জটিল পৰিঘটনা বুলি গণ্য কৰিব পাৰোঁ যিবোৰ কিছুমান গাণিতিক নীতি নিয়ম বা বিধিৰ মতে ঘটিত হয়। কিন্তু এই ধৰণৰ নীতি নিয়মসমূহ কেৱল অনুমানহে। আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণ ইয়াৰ এনে ধৰণৰ অনুমানবোৰৰ প্ৰমাণীকৰণতহে নিহিত হৈ থাকে ইয়াৰ কোনো ধৰণৰ ব্যাখ্যা বা আলোচনাৰ ওপৰত নহয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৭ ঃ কেনিছৰ দ্বাৰা আগমনাত্মক পদ্ধতিৰ সপক্ষে প্ৰদান কৰা বিধি বা নীতি-নিয়মসমূহ কি কি?

.....

১৫.৪.৪ আগমনৰ সমস্যাটোৰ বিনাশ বা সমাধান

লুডউইগ ৱিৎগেনষ্টাইনে তেওঁৰ Philosophical Investigations নামৰ গ্ৰন্থখনত আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণৰ সমস্যাটোৰ সমাধান বা বিনাশ কৰিবৰ বাবে চেষ্টা কৰিছিল। আন বহুতো দাৰ্শনিক সমস্যাৰ দৰেই এই দাৰ্শনিক সমস্যাটোৱো আমাৰ জীৱনত প্ৰয়োগ কৰাৰ কোনো অৱকাশ নাই। এইটো হৈছে দাৰ্শনিকসকলৰ দ্বাৰা আৱিষ্কাৰ কৰা এক কৃত্ৰিম সমস্যা। দাৰ্শনিকৰ নিজৰ ক্ষেত্ৰৰ বাহিৰে আন কোনো পৰিস্থিতি বা অৱস্থাতে আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণৰ প্ৰশ্নটোৰ উদ্ভৱ নহয়। আগমনক প্ৰয়োগ কৰাৰ কিছুমান পৰিস্থিতি বা অৱস্থা আছে। কিন্তু ইয়াৰ প্ৰমাণীকৰণৰ বা আগমনৰ সমস্যাটোক প্ৰমাণ কৰিবপৰা কোনো ধৰণৰ পৰিস্থিতি বা অৱস্থা নাই। আমি এই বাক্যটো "সকলো ঢোৰা কাউৰীয়েই ক'লা" বুলি প্ৰমাণ কৰিব পাৰো সকলো প্ৰত্যক্ষ কৰা ঢোৰা কাউৰী ক'লা বুলি প্ৰমাণ কৰি। এইয়াই হৈছে 'প্ৰমাণীকৰণ' শব্দটোৰ শুদ্ধ ব্যৱহাৰ আৰু এইটোৱেই হৈছে আমাৰ জীৱনৰ আচল কাৰ্য্যকাৰিতা। জীৱনৰ এই আচল কাৰ্য্যকাৰিতাই বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধান আৰু সাধাৰণ চিন্তাধাৰা বা যুক্তিক নিৰ্দেশ কৰিছে। কিন্তু এইটো এটা অৰ্থপূৰ্ণ বা প্ৰাসঙ্গিক প্ৰশ্ন নহ'ব যে কেনেদৰে কিছুমান বিশেষ ঢোৰা কাউৰী ক'লা বুলি প্ৰমাণ হোৱা বিশেষ দৃষ্টান্তবোৰে সকলো ঢোৰা কাউৰী ক'লা বোলা সাৰ্বিক বাক্যটোক প্ৰমাণ কৰিব পাৰিব। এনেকুৱা ধৰণৰ প্ৰমাণীকৰণ বা আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণৰ দৰাচলতে দাৰ্শনিক অনুসন্ধানৰ

বাহিৰে আন কোনো বাস্তৱিক দিশতে কোনো প্ৰয়োগ নাই। সেয়েহে,আগমনৰ সমস্যাটোক এটা শূণ্য সমস্যা বুলি গণ্য কৰা হয় যাক কোনো সমাধানৰ প্ৰয়োজন নহয়।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ১৫.৩

আগমনৰ সমস্যাটোক কেনেদৰে সমাধান কৰিব পাৰি? আলোচনা কৰক।

.....

.....

.....

১৫.৪.৫ মিথ্যাত্বৰ নীতি

কার্ল পোপাৰৰ মতে, বিজ্ঞানৰ কার্য্যসমূহক ভুলকৈ বুজাৰ ফলতেই আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণৰ সমস্যাটোৰ উৎপত্তি হৈছে। বৈজ্ঞানিক তত্ত্বসমূহ বিশেষ বিশেষ উদাহৰণৰ পৰা আগমন পদ্ধতিৰে সাম্যাণীকৰণ কৰি উৎপত্তি হোৱা নাই। বিজ্ঞানৰ উদ্দেশ্য কেতিয়াও এনেকুৱা এটা তত্ত্ব বিকাশ কৰা নহয় যি ভবিষ্যতে ঘটিব পৰা বা ভবিষ্যতে কৰা তুলনাৰ অভিজ্ঞতাৰ দ্বাৰা নিশ্চিত হয়। বিজ্ঞানৰ তত্ত্ববোৰ কেৱল অনুমানহে। গতিকে বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধান প্ৰক্ৰিয়াৰ উদ্দেশ্যই হৈছে এনেকুৱা কিছুমান প্ৰমাণ বিচাৰ কৰা যিয়ে এই অনুমানবোৰক মিছা বুলি প্ৰমাণ কৰিব পাৰে।কিন্তু এই পদ্ধতিটো আগমনৰ দ্বাৰা প্ৰমাণ কৰা পদ্ধতি নহয়। আগমনে তত্ত্ববোৰক প্ৰমাণ কৰিব নোৱাৰে, সেয়েহে বৈজ্ঞানিক কাম হ'ল সেই তত্ত্ববোৰক বিচাৰ কৰা আৰু তাত থকা ভুলবোৰ সংশোধন কৰা। বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধানৰ উদ্দেশ্য কেতিয়াও এনেকুৱা তত্ত্ব গঠন কৰা হ'ব নালাগে যাক কোনো প্ৰমাণৰ দ্বাৰা মিছা বুলি প্ৰমাণ কৰিব নোৱাৰি। বৰঞ্চ বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধানৰ উদ্দেশ্য হ'ব লাগে এনেকুৱা কিছুমান তত্ত্ব গঠন কৰা যাক বিভিন্ন ধৰণে মিছা বুলি প্ৰমাণ কৰাৰ অৱকাশ থাকে। এটা তত্ত্ব যিয়ে বাৰে বাৰে মিছা বুলি কৰা দাবীবোৰক ধৰাশায়ী কৰি নিজকে শুদ্ধ বুলি প্ৰমাণ কৰিব পাৰে তেনেকুৱা তত্ত্ববোৰকহে এটা শুদ্ধ তথা উপযুক্ত তত্ত্ব বুলি সাব্যস্ত কৰিব পাৰি।তথাপিও, কিন্তু কার্ল পোপাৰৰ মতে এনেকুৱা ধৰণৰ তত্ত্ববোৰ খুব কম পৰিমাণেহে সঁচা বুলি প্ৰমাণিত হয়।

পোপাৰৰ দ্বাৰা আগবঢ়োৱা আগমনৰ সমস্যাৰ এই মিথ্যাত্বৰ সমাধানটোক ৰেছলি চি. চালমনে সমালোচনা কৰিছে। চালমনে আঙুলিয়াই দিছিল যে যেতিয়া বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধান বা তেনেকুৱা কিছুমান বাস্তৱিক উদ্দেশ্যৰ বাবে কিছুমান অনুমান কৰা হয় তেতিয়া এটা উপযুক্ত তথা শুদ্ধ তত্ত্ববিচাৰ কৰাটোপ্ৰচলিত নিয়ম। কিয় আমি বেছি উপযুক্ত বা শুদ্ধ তত্ত্ব এটা বিচাৰ কৰোঁ? ইয়াৰ স্পষ্ট কাৰণ হ'ল যে এটা বেছি

উপযুক্ত তত্ত্বৰদ্বাৰা আমি আমাৰ অনুমানবোৰক বেছি সফল কৰি তুলিব পাৰিম। কিন্তু এইটো কৰিলে আমি কেৱল আগমনবাদী সকলৰ দৃষ্টিভঙ্গীকহে গ্ৰহণ কৰা হ'ব। যদি সাব্যস্তকৰণ বা দৃঢ়কৰণে কোনো ধৰণৰ আনুমাণিক সক্ষমতা বা শক্তিক নুবুজায় তেনেহ'লে এটা বেছি উপযুক্ত বা শুদ্ধ তত্ত্ব বিচাৰ কৰাৰ ক্ষেত্ৰতো কোনো ধৰণৰ যৌক্তিক বা বৌদ্ধিক ভিত্তি দেখা নাযায়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৮ ঃ শুদ্ধ উত্তৰটো বাছনি কৰক—

পোপাৰৰ মতে—

ক) শ্ৰেষ্ট তত্ত্ব হৈছে সেইবোৰ যাক কোনো প্ৰমাণৰ দ্বাৰা মিছা বুলি প্ৰমাণ কৰিব নোৱাৰি। (সঁচা/মিছা)

খ) বৈজ্ঞানিক তত্ত্ববোৰ অনুমান/সাম্যাণীকৰণ।

গ) এটা দৃঢ় বা উপযুক্ত তত্ত্ব খুব কম পৰিমাণেহে মিছা বুলি প্ৰমাণ কৰিব পাৰি। (সঁচা/মিছা)

১৫.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণৰ সমস্যাটো ইয়াৰ দেখা আশ্ৰয় বাক্যসমূহৰ পৰা নেদেখা সিদ্ধান্তলৈ যোৱাৰ সঙ্কট বা বিপদৰ মাজতে অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছে।এই সমস্যাটো আগমনাত্মক যুক্তিৰ প্ৰকৃতিতে নিহিত হৈ আছে।
- ডেভিদ হিউমে এই সমস্যাটোক পোহৰলৈ আনিছিল। প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধি আৰু কাৰ্য্য কাৰণ বিধিক আগমনৰ ভিত্তি বুলি গণ্য কৰা হয়। তথাপিও কিন্তু এই দুটা বিধিক যুক্তি বা অভিজ্ঞতা কোনোটোৱে প্ৰমাণ কৰিব নোৱাৰি। সেয়েহে, আগমন সদায় আমাৰ মানৱ প্ৰকৃতিৰ মানসিক বা মনস্তাত্বিক নিয়ম যাক আশা কৰাৰ অভ্যাসৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি থাকে।
- হিউমে আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণক বৃত্তাকাৰ যুক্তিৰ দোষৰদ্বাৰা অভিহিত কৰিছে। কিন্তু আনবোৰে আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণক সাধাৰণ অৰ্থত কোনো বৃত্তাকাৰ যুক্তিৰ দোষৰদ্বাৰা অভিহিত নহয় বুলি গণ্য কৰে।
- প্ৰমাণীকৰণৰ উপযোগিতামূলক দৃষ্টিভঙ্গীয়ে কয় যে আগমনক ইয়াক বাস্তৱিক সফলতাৰ পৰা প্ৰমাণ বা সাব্যস্ত কৰা হয়। ইয়াক বৃত্তাকাৰ যুক্তি বুলিও কোৱা হয় কাৰণ আগমনৰ সফলতাক ইয়াৰ সফলতাৰ ভিত্তিতেই দাবী কৰা হয়।

- ৱিৎগেনষ্টাইনৰ দৃষ্টিভঙ্গী অনুসৰি আগমনৰ সমস্যাটো এই সমস্যাটোক অপ্ৰাসঙ্গিক বোলা কথাষাৰৰ মাজতে নিহিত হৈ আছে। ইয়ে আগমনক কোনো বোধগম্য প্ৰসঙ্গত প্ৰমাণ কৰাটো নুবুজায়।
- কাৰ্ল পোপাৰৰ মতটো মিথ্যাত্বৰ নীতি ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আৰু এইটোৱে আগমনৰ সমস্যাটোক কোনো ধৰণৰ আগমনৰ মিছা বা ভুল ধাৰণাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল বুলি অস্বীকাৰ কৰিছে। আগমন দৰাচলতে কোনো বেছি পৰিমাণৰ প্ৰমাণৰ ওপৰত কোনো তত্ত্বৰ অধিক নিশ্চয়তাৰ পদ্ধতি নহয়, বৰঞ্চ ই হৈছে প্ৰমাণৰ দ্বাৰা অনুমানবোৰক মিছা বুলি প্ৰমাণ কৰাৰ পদ্ধতিহে।

১৫.৬ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Hume, David (1988); *A Treatise of Human Nature*, Edited by L. A. Selby Bigge; UK: Oxford University Press.
2) John, Vickers; 'The Problem of Induction' in *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
3) Mill, John Stuart (1843); *System of Logic, Ratiocinative and Inductive: Being a Connected View of the Principles and Methods of Scientific Investigation*, (Volume I); London, UK: John W Parker.
4) Popper, Karl (2002); *Logic of Scientific Discovery*; London: Routledge.
5) Reichenbach, Hans (1971); *The Theory of Probability*, Translated by Ernest R. Hutton and Maria Reichen; Bekeley, USA: Bach University of California Press.

১৫.৭ অগ্ৰগতি খতিয়ান

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নহয়।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ হয়।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বৃত্তাকাৰ আকাৰে যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰা।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ হয়।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ হয়।

৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ক) আগমনৰ সিদ্ধান্তমূলক প্ৰমাণ, খ) স্ব-দৃঢ়তা

৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ যদি এটা নীতিয়ে কাম কৰে তেনেহ'লে ইয়াৰ মূল্য আছে।

৭নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ 'The Principle of limited variety' আণৱিক একৰূপতাৰ বিধি।

৮নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ক) মিছা, খ) অনুমান, গ) মিছা

১৫.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

ক) বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন ঃ

প্ৰশ্ন ১ ঃ আগমনাত্মক যুক্তিৰ আশ্ৰয়বাক্যবোৰে সিদ্ধান্তক নিৰ্দেশ কৰেনে?

প্ৰশ্ন ২ ঃ হিউমে কাৰণ আৰু কাৰ্য্যৰ মাজত অনিবাৰ্য্য সম্পৰ্ক গ্ৰহণ কৰিছেনে?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণত কি আঁসোৱাহ অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছে?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণক কোনে সমৰ্থন জনাইছিল?

প্ৰশ্ন ৫ ঃ সীমিত স্বাধীন বিভিন্নতাৰ বিধিটোক কোনে আগবঢ়াইছিল?

প্ৰশ্ন ৬ ঃ আগমনৰ উপযোগিতামূলক প্ৰমাণীকৰণক কোনে সমৰ্থন জনাইছিল?

প্ৰশ্ন ৭ ঃ আগমনৰ সমস্যাটোৰ বিৎগেনষ্টাইনে আগবঢ়োৱা সমাধানটো কি?

খ) চুটি প্ৰশ্ন ঃ (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়ক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ আগমনৰ সমস্যাটোৰ কেনেকৈ উদ্ভৱ হয়?

প্ৰশ্ন ২ ঃ হিউমে কেনেদৰে আগমনৰ সমস্যাটো সমাধান কৰাৰ ক্ষেত্ৰত কাৰণত্বৰ ধাৰণাটোৰ বৈধতাক প্ৰশ্ন কৰিছে?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণৰ নিৰ্দেশাত্মক বা নিগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটো কিয় বিফল হ'ল?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণে কি বুজায়?

প্ৰশ্ন ৫ ঃ দৰাচলতে আগমনে কাম কৰে বা আগমন দৰাচলতে কাৰ্য্যকৰী হয়। ইয়ে আগমনক প্ৰমাণ কৰেনে?

প্ৰশ্ন ৬ ঃ আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণত মিলৰ নীতিসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন ঃ (৩০০-৫০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ হিউমৰ মত অনুসৰি আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণৰ সমস্যাটো আলোচনা কৰা।

প্ৰশ্ন ২ ঃ আগমনৰ উপযোগিতামূলক আৰু আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণৰ পদ্ধতিটো আলোচনা কৰা। উভয়ে বৃত্তাকাৰ আকাৰে যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰে নেকি?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ আগমনৰ সমস্যা সমাধানত মিথ্যাত্বৰ নীতিটো কাৰ্য্যকৰী হয়নে? আলোচনা কৰা।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ আগমনৰ সমস্যাটো এটা শূণ্য সমস্যা নেকি? এই সমস্যাটো সমাধান কৰাত শূণ্য সমস্যাৰ দৃষ্টিভঙ্গীটো আলোচনা কৰা।

*** ***** ***

প্রসঙ্গ পুথি

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Baronett, S. & Sen, M. (2009); *Logic*. Delhi: Pearson.
2) Basson, A. H., O'Connor, D. J.; *Introduction to Symbolic Logic*; Kolkata: Oxford University Press.
3) Chakraborti, Chhanda (2006); *Logic: Informal, Symbolic and Inductive*; New Delhi: Prentice– Hall of India Private Limited.
4) Copi, Cohen (1995); *Introduction to Logic* (Ninth Edition); New Delhi: Prentice– Hall of India Private Limited.
5) Copi, Irving M.; Cohen, Carl and McMohan, Kenneth (2011); *Introduction to Logic* (14th Edition); Pearson Education INC.
6) Copi, Irving M. (1979); *Symbolic Logic* (Fifth Edition); Callier Macmillan International Editions.
7) Copi, I. M. & Cohen, C.; *Introduction to Logic*.
8) Eberle, Rolf A.; *Logic And Proof Techniques*; Kolkata: New Central Book Agency (P) Ltd.
9) Ghosh, B. N. (1982); *Scientific Methods and Social Research*; L-10, Green Park, Extension, New Delhi: Sterling Publishers Private Limited; Cunningham Road, Bangalore: G-2, Cunningham Apartments.
10) Halberstad, T.; William H.; *Introduction to Modern Logic*; Harper & Row, Publishers New York, Evanston And London.
11) Harel, D.; Kozen. D. & Tiuryn. J. (2007); *Dynamic Logic*; New Delhi: Prentice Hall.
12) Hausman, A.; Kahane, H. & Tidman, P. (2007); *Logic and Philosophy*; Wadsworth.
13) Hume, David (1988); *A Treatise of Human Nature,* Edited by L. A. Selby Bigge; UK: Oxford University Press.
14) Hurley, Patrick J. (2008); *Introduction to Logic*; Wordsworth. Cengage Learning.

15) Jain, Krishna (1998); *A Textbook of Logic*; D. K. Printworld (P) World.
16) Jain, Krishna; *Logic an Introduction*; New Delhi: Ajanta Books.
17) John, Vickers; 'The Problem of Induction' in *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
18) Mill, John Stuart (1843); *System of Logic, Ratiocinative and Inductive: Being a Connected View of the Principles and Methods of Scientific Investigation*, Volume I; London, UK: John W Parker.
19) Munshi, R.C. (1991); *Hand Book of Logic*; Calcutta: Baikuntha Book House.
20) Nolt, John; Rohatyn, Dennis Hille (2004); *Theory and Problems of Logic* (Second Edition)*;* New Delhi: Tata McGraw-Hill.
21) Popper, Karl (2002); *Logic of Scientific Discovery*; London: Routledge.
22) Read, Carveth (August, 1914); *Logic: Deductive and Inductive*, (4th Edition); London: Simpkin, Marshall, Hamilton, Kent & Co. Ltd, Stationers Hall Court, London, E.C. 4.
23) Reichenbach, Hans (1971); *The Theory of Probability*, Translated by Ernest R. Hutton and Maria Reichen; Bekeley, USA: Bach University of California Press.
24) Sharma. B. and Deka J.; *A text Book of logic*.
25) Singh, S. Shyam Kishore (2000); Modern Logic (Volume one); Lamyana Press.
26) Quine, W. V.; *Philosophy of Logic*; New Delhi: Prentice Hall of India Pvt. Ltd.
27) (https://www.lucidchart.com/blog/2013/01/17/a-history-of-the-venn-diagram)

———————
———————————
———————